

ESKOM TRANSMISSION
MATIMBA B MARANG, DINALEDI & DELTA-EPSILON PROJECTS
FOKUS GROEP VERGADERING
16 APRIL 2007 – 14:00
VAN WYKSKRAAL LAERSKOOL - MAKOPPA

Item No.	Discussion / Bespreking	Action / Aksie
1.	<p>Verwelkoming en bekendstelling / Welcome and introduction</p> <p>Jonel Boonzaaier het almal verwelkom en almal bekend gestel. Teenwoordig vandag is: Koos van der Merwe: Eskom Transmissie – Onderhandelaar Jean Beater: PBA International – Projek Bestuurder: OIS Proses Jonel Boonzaaier: Morgen Industrial Services – Publieke Deelname Konsultant</p> <p><i>Jonel Boonzaaier welcomed and introduced everyone. Here today is: Koos van der Merwe: Eskom Transmission – Negotiator Jean Beater: PBA International – Project Manager: EIA Process Jonel Boonzaaier: Morgen Industrial Services – Public Participation Consultant</i></p> <p>Daar sal twee baie kort voorleggings wees – een deur Jonel Boonzaaier vir die 3 x 400kV lyne van Matimba B KS tot by Marang en Dinaledi SS onderskeidelik en een deur Jean Beater vir die Delta-Epsilon 6 x 765kV lyne van Delta SS (naby Lephalale) tot by Epsilon SS (naby Potchefstroom).</p>	
2.	<p>Bywoning / Attendance</p> <p>Die bywoningsregister is aangeheg in Aanhangsel 1 / <i>The Attendance Register is attached in Annexure 1.</i></p> <p>Verskoning / Apologies</p> <p>Geen verskonings is aangebied nie / <i>No apologies were received.</i></p>	
3.	<p>Projekbeskrywing / Project Description</p> <p>Jonel Boonzaaier: Jonel het 'n kort beskrywing gegee van die Matimba Marang/Dinaledi projek. Hierdie projek behels die 3 x 400kV Transmissie kraglyne vanaf Matimba B KS tot by Marang en Dinaledi Substasies onderskeidelik. Hierdie projek is nou in die tweede fase van die OIS Proses – die tegniese ondersoek-/omgewingsimpakfase.</p> <p>Die voorgestelde korridors is nou deur die Departement Omgewingsake en Toerisme (DOT) goedgekeur en hierdie korridors kan nou in detail ondersoek word om te bepaal waar die beste plek sal wees vir die lyne. Die finale verslag sal weereens aan die publiek beskikbaar gemaak word vir kommentaar maar sal eers oor 'n paar weke voltooi wees. Die proses het langer gevat as wat ons oorspronklik beplan het, omdat DOT baie lank gevatt het om hulle antwoord te gee.</p> <p>Jean Beater: Eskom beplan vir 6 x 765kV lyne vanaf 'n nuwe substasie naby Lephalale by name Delta SS na 'n nuwe substasie, naby Potchefstroom, by name Epsilon SS. Hierdie vergadering is om nuwe mense in kennis te stel van die projek, sowel as om meer inligting te kry vanaf grondeienaars oor hierdie area en hoe die lyne hulle moontlik kan affekteer.</p> <p>The 765kV lines have a servitude size of 80m wide, so running 6 lines together will have a servitude size in excess of 480m. The towers are 55m high.</p>	

MAKOPPA FOCUS GROUP MEETING MINUTES

Item No.	Discussion / Bespreking	Action / Aksie
	<p>The EIA process for this project has started at the beginning of 2007 and will continue for at least a year until a RoD (Record of Decision) has been received from the Department of Environmental Affairs and Tourism (DEAT). If this is a positive RoD, negotiations will begin with individual landowners where after construction of the lines will start.</p> <p>The corridors shown on the maps are preliminary corridors and can be moved depending on specialist studies and consultation with Interested and Affected Parties (I&APs). These are NOT final corridors.</p> <p>Daar is kaarte beskikbaar agter en na verloop van die vergadering word almal genooi om na die kaarte te kom kyk en te sien hoe die lyne hulle moontlik kan affekteer. Mense word genooi om op die kaarte te skryf en inligting deur te gee.</p>	
4.	<p>Discussions / Bespreking</p> <p>Verskeie kwessies is ge-opper en is in tabel format vervaat in Aanhangsel 2. / Various issues were raised and these have been captured in table format in Appendix 2.</p>	
5.	<p>Afsluiting en die Pad Voorentoe / Closure and Way Forward</p> <p><i>The meeting was adjourned and everyone thanked for their time. Everybody that was at today's meeting contact details will be given to Anita Bron for contacting for her studies on the effect that power lines have on tourism.</i></p> <p>Die vergadering is verdaag en almal is bedank vir hulle tyd. Almal wat by vandag se vergadering teenwoordig is se details kan vir Anita Bron gegee word vir hulp met haar ondersoek na die effek van kraglyne op toerisme.</p>	

MARGEN INDUSTRIAL SERVICES
PBA INTERNATIONAL SA

ESKOM TRANSMISSION LINES
MATIMBA MARANG, DINALEDI & DELTA-EPSILON PROJECTS

MAKOPPA FOCUS GROUP MEETING MINUTES

APPENDIX 1: ATTENDANCE REGISTER
BYWONINGSREGISTER

MAKOPPA FOCUS GROUP MEETING MINUTES

**APPENDIX 2: ISSUES RAISED DURING DISCUSSION
KWESSIES GE-OPPER TYDENS BESPREKING**

NO	ISSUE / KWESSIE	COMMENTATOR / KOMMENTATOR	RESPONSE / ANTWOORD
1	Hoe is ratings bepaal soos op die kaart aangedui wat die sensitiwiteit wys? Byvoorbeeld wildspase, beeste, ens. Hoe het die spesialis bepaal wat is waardes van die verskillende grondgebruiken?	Kiewiet van Rooyen	Hierdie vraag sal gestuur word aan Jacques Boonzaaier, die projek bestuurder, en ook aan die spesialiste, sodat hulle 'n duidelike antwoord kan gee oor hoe hulle sensitiwiteit bepaal het – en die antwoord sal gegee word by 'n volgende vergadering of in die Omgewingsimpakverslag.
2	Is daar al 'n studie gedoen om te bepaal of die lyne ondergronds kan gaan – dis nou spesifiek die 400kV lyne?	Johan Botes	Eskom het 'n spesialis aangestel om na al die bestaande literatuur te kyk en te bepaal of dit moontlik is om 400kV lyne ondergronds te sit. Ek is nie seker of hierdie studie al voltooi is nie, maar sodra voltooi kan ons hierdie studie vir julle aanstuur of insluit by die finale verslag.
3	What is the budget for the entire project? Including PS in SA, PS in Botswana and all the lines?	Attendee	Will have to forward to Eskom for an answer and will report back.
4	Kan steenkool nie Potch toe gery word of per spoorweg vervoer word na die areas waar die krag benodig word nie en dan kan die kragstasies daar gebou word?	Attendee	Die koste om die steenkool te vervoer per pad of sporweg is baie hoog en dit plaas ook baie druk op die paaie infrastruktuur. Verder gebruik 'n kragstasie miljoene tonne steenkool per jaar wat dit bykans onmoontlik maak om so baie steenkool per maand te vervoer.
5	Daar is 'n studie gedoen oor EMF's wat op die internet gekry is en volgens die studie se dit daar is 'n verhoogde moontlikheid van kanker indien mens en dier blootgestel is aan EMF's. In 'n kleiner area met meer lyne is daar dus meer EMF's van die lyne en word mens en dier meer blootgestel. Why are the lines so far apart? EMF's and intensive cattle farming – this wil impact on the cattle. If the lines are kept together Eskom must buy out the entire corridor and not only compensate the landowner for the servitude.	Kallie Lee	Eskom het ook 'n spesialis aangestel om uit te vind van die effek van EMF's op mens en dier en hierdie verslag kan beskikbaar gemaak word aan belanghebbendes. Verder voldoen Eskom ook aan 'n Internasionale Liggaam se vereistes vir EMF's en daarom die spesifieke serwituit grotes vir spesifieke grote lyne. Eskom het 'n tegniese vereiste dat die lyne – spesifiek hier verwys na die 765kV lyne – 2km van mekaar moet wees. Mzw, 2 lyne kan langs mekaar wees, dan 2km, dan nog 2 lyne, dan 2km en dan die laaste

MAKOPPA FOCUS GROUP MEETING MINUTES

NO	ISSUE / KWESSIE	COMMENTATOR / KOMMENTATOR	RESPONSE / ANTWOORD
			twee lyne. Die 2km is die minimum afstand – kan dus meer as 2km wees. Maar, vir hierdie studie, word die opsie van die skeidingsafstand, sowel as die opsie van die industriële corridor – alle lyne langs mekaar) ondersoek om te bepaal watter is die beste itv omgewingsimpakte.
6	What is compensation and how does it work? And what is amount per hectare that is paid.	Attendee	<p>Wanneer die corridor goedgekeur is deur DEAT stel Eskom 'n onafhanklike geregistreerde waardeerder aan om te bepaal wat die mark waardes is van die please in die corridor. Gewoonlik laat weet die waardeerder die markwaarde is tussen 'n minimum en maksimum waarde. Hierdie waardes gebruik die Eskom onderhandelaar dan om te onderhandel met elke grondeienaar. As die grondeienaar nie tevrede is met die eerste waardeerder se waardasie nie, kan die grondeienaar dan 'n tweede waardeerder aanstel. Indien die twee bedrae minder as 10% verskil sal Eskom die hoogste waarde betaal. Indien die twee waardasies meer as 10% verskil sal 'n derde waardeerder aangestel word.</p> <p>Indien die grond nie meer ekonomies geboer kan word nie agt die kraglyne sal Eskom die hele plaas koop.</p> <p>Die bedrag per hektaar wat betaal word hang af van die tipe boerdery op die plaas asook dit grote van die plaas.</p>
7	Wat van die permanente verlaging in die grond se waarde agt die kraglyne – Eskom betaal 'n eenmalige bedrag vir die servituit en neem nie toekomstige verliese in ag nie. As die plaas nou 'n beesplaas is, maar in die toekoms verander na wildsplaas – neem Eskom dit ook in ag. Wat vanverlore inkomste vir volgende jare? En hoe word vergoeding vir eko-toerisme bepaal? En wat gaan Eskom betaal vir verlies aan waarde agt visuele impak? Eskom wil die minste betaal – dielyn gaan multi-miljoene kos om te bou, maar Eskom wil hierdie proses net stoomroller en die ouens oor wie se	Mr Lee	<p>Koos:</p> <p>Ek will julle soveel as moontlik betaal. As julle kan bewys wat verlies is aan waarde en dies meer kan ek dit betaal. Alle betalings gaan deur na die Tender Kommitte en moet gemotiveer word, so hoe beter die motiverings, hoe beter is die kans dat die Tender Kommittee dit sal aanvaar.</p> <p>Kyk na julle syfers en werk saam met mekaar om inligting bymekaar te</p>

MAKOPPA FOCUS GROUP MEETING MINUTES

NO	ISSUE / KWESSIE	COMMENTATOR / KOMMENTATOR	RESPONSE / ANTWOORD
	grond hierdie gaan so min as moontlik betaal.		<p>maak van wat die waarde is van eko-toerisme en hoe die kraglyn hierdie moontlik negatief kan beïnvloed.</p> <p>Wat betref die vermindering van waarde agt visuele impak het Eskom nie 'n beleid om enigiets te betaal vir 'n grondeienaar indien die lyn oor sy buurman se grond gaan, maar daar nog steeds 'n visuele impak op sy plaas is nie. Eskom wag vir 'n hofsaak om te bepaal wat betaal moet word in so geval.</p> <p>Julle kan ook 'n waardeerder aanbevel wat gegeregistreer is by die Waardasie Raad en op Eskom se Vendor lys is.</p>
8	Indien daar 'n lodge naby die kraglyne is sal Eskom die lodge waardeer teen vervangingswaarde en dit ook uitbetaal?	Attendee	Indien die lodge op die eienaar se grond is waарoor die kraglyn loop kan daarna ook gekyk word, maar indien die lodge op die buurman se grond is sal Eskom nie dit betaal nie.
9	Is daar riglyne oor hoe Eskom waardevermindering bepaal?	Attendee	Die waardeerder bepaal gewoonlik die waardevermindering. Die konsultante sal probeer om by die volgende 'n waardeerder te he om te verduidelik hoe hierdie proses werk.
10	Die omgewing het nie gevra vir die lyne nie en Eskom moet die gemeenskap soveel as moontlik kompenseer.	Attendee	Hierdie word aangeteken.
11	Het 'n brief oorhandig aan die konsultante rakende Lee Cannata se eiendeom wat teel met eksotiese en bedreigde wildspesies. Die kraglyne sal 'n baie negatiewe invloed he op Mnr Cannata se aktiwiteite. Vra ook dat die konsultante die grond kom besoek moontlik saam met die spesialiste. Include copy of letter.	Van Graan & Van der Wateren	Hierdie is so aangeteken. Die konsultante was na afloop van die vergadering in Mei by Mnr Cannata se grond en het ook die Makoppa Environmental Action Group ontmoet op dieselfde dag.
12	Plaas lyne langs bestaande lyne en nie al 3 lyne langs die bestaande dubbel lyn nie.	Mr Lee	Hierdie sal so genotuleer word.

MARGEN INDUSTRIAL SERVICES
PBA INTERNATIONAL SA

ESKOM TRANSMISSION LINES
MATIMBA MARANG, DINALEDI & DELTA-EPSILON PROJECTS

MAKOPPA FOCUS GROUP MEETING MINUTES
